Кошт паштовай перасылкі
аплачана агулам.

Цана асобнага нумару 250.000 м.

Голас Беларуса

Адрэс рэдакцыі і адміністрацыі: Вільня, Віленская вул. 12, п. 6. (Wileńska 12 m. 6).
Рэдакцыя адчынена ад 12 да 2 г. штодня апрача сьвяточных дзён. Адміністрацыя ад 9 да 3 г.

Выходзіць два разы у тыдзень.
Падпіска на адзін месяц з дастаўкай да хаты 3.000000 м.
Для заграніцы удвая даражэй.

Няпрынятыя у друк рукапісы назад не вяртаюцца.
Аплата надрукованага залежыць ад Рэдакцыі.
Цана абвестак: перад тэкстам 400.000 мк., сярод тэксту 300.000 м. і на 4 стр. 250.000 м., за радок пэтыту у 1 шп.

№ 8. Вільня, Нядзеля, 9-га сакавіка 1924 г. Год I.

Беларускае пытаньне заграніцай.

Усё часьцей і часьцей прыходзіцца адзначаць факты, якія сьведчаць, што зацікаўленьне беларускім пытаньнем заграніцай усьцяж павялічываецца. Ад часу Вэрсальскае канфэрэнцыі, калі дэлегацыя Ураду Беларускае Народнае Рэспублікі пад кіраўніцтвам А. Луцкевіча распачала першыя крокі дзеля пазнаямленьня вялікіх дзяржаваў з нашай справай, зрабіліся на міжнароднай палітычнай арэне вялізарныя перамены. І тое, аб чым прадстаўнікі антанты слухалі толькі адным вухам, бо ім гэта было *нявыгадна*, цяпер зьяўляецца паважавым козырам у палітычнай ігры.

Згэтуль вынікае і цікавасьць да беларускае справы. А асновай дзеля такое цікавасьці зьяўляецца вялізарны крок упярод у дзяржаўным будаўніцтве Радавае Беларусі, якая, пасьля пашырэньня яе тэрыторыі, робіцца паметнай сілай у жыцьці СССР, ды адначасна з гэтым ўсё большы узрост рэпрэсіяў у адносінах да беларусаў пад уладай Польшчы.

Як-жа гэта?—спытаеце. А вельмі проста. Рыжскі мір, які разрэзаў жывое цела Беларусі на дзьве часьці, узлажыў на Польшчу абавязак ушанаваньня правоў адыйшоўшага пад яе ўладу беларускага насяленьня. Гэтага абавязку Польшча не выпаўняе, і такім чынам СССР мае падставу да варожых выступленьняў проці Польшчы, калі-б на тое быў адпаведны мамэнт. Бо верыць у „дружбу“ між Польшчай і СССР хіба ніхто ня будзе...

Вось, чаму беларускім пытаньнем так пачалі цікавіцца цяпер на Захадзе. У 1919 годзе англійскі прадстаўнік у Бэрліне, да якога былі зьвярнуліся беларусы, з задзіўленьнем сказаў: „Беларусы? Ці гэта яны пад Белым морам жывуць?“—Цяпер, як нас паведамляюць з Лёндану, вялізарную цікавасьць да нашае справы выяўляе іменна Англія—у сувязі з новай палітычнай лініяй работніцкага ўраду Мак-Дональда.

Дагэтуль у Заходняй Эўропе панавала палітыка Пуанкарэ, якая манілася *забясьпечыць мір аружнай сілай* Францыі і яе саюзьніц (у тым ліку і Польшчы). Дзеля гэтага, як Францыя, так і цэлы рад дробных дзяржаў, якім яна дае пазыкі (ведама, за добрыя працэнты!) на ўтрыманьне арміі, са скуры лезуць, каб дзяржаць напагатове вялікія войскі. Само сабой ясна, што дзяржавы, якія палову сваіх даходаў аддаюць на армію, ня могуць эканамічна разьвівацца. Гэта, паміж іншым, сказаў у „Times“-е аб Польшчы яе фінансавы раднік, Хільтон Юнг, англійскі эканаміст. Гэтак „аружны мір“ не дае Эўропе вярнуцца да нармальнага жыцьця, вартасьць ня толькі польскае маркі, але і француская франка катастрафічна падае, Францыя і яе саюзьніцы ня маюць магчымасьці за сваю нізкую валюту купляць патрэбныя тавары заграніцай. Ад гэтага-ж ізноў церпяць тыя дзяржавы, у якіх фабрычная прамысловасьць патрабуе для сябе рынкаў збыту за іх дзяржаўнымі межамі, а перад усім—Англія. Пагроза-ж новых войнаў, якая ўсьцяж вісіць пад змілітарызованай Эўропай, не дае магчымасьці і ў бліжэйшай будучыні вярнуць у Эўропе нармальныя эканамічна-гаспадарчыя адносіны.

Вось-жа англійскі работніцкі ўрад горача паўстае проці далейшага панаваньня францускае сыстэмы „аружнага міру“. Замест яе Мак-Дональд прапануе новую сыстэму—сыстэму *разаружэньня* Эўропы і забясьпечаньня міру такой палітыкай, якая вырашала-бы ўсе спрэчкі паміж дзяржавамі мірнай дарогай — пры пасрэдніцтве Лігі Нацыяў.

Найбольш трывогі ў Францыі і яе саюзьніц выклікае Нямеччына і СССР. Вось-жа Англія дамагаецца дапушчэньня гэтых дзяржаў у Лігу Нацыяў, шукаючы адначасна спосабаў дзеля ўхіленьня прычын магчымых аружных канфліктаў з імі.

А падстаў дзеля такіх канфліктаў цяпер многа,—асабліва ў Польшчы: з Нямеччынай — за калянія стаў, з СССР—за беларусаў і украінцаў. Да таго-ж палажэньне абастраецца варожымі адносінамі паміж Польшчай і Літвой, у выніку каторых складовыя часьці СССР—Беларусь і Украіна — маюць зусім адрэзаны доступ да Балтыцкага мора (па Нёмне, па чыгунках да Лібаўскага порту і інш.). Ужо двойчы Чычэрын слаў Польшчы ноты пратэсту проці ўціску беларусаў. Ды нават і „лібэральная“ расейская эміграцыя, як піша „Gaz. Warsz.“, востра выступае проці польскае палітыкі прыгнятаньня беларускага насяленьня: прынамсі „сам“ Мілюков, лідэр кадэтаў, да вайны выступаўшы няпрыхільна да беларускага адраджэньня, надрукаваў у парыжскай газэце „Послѣднія Новости“ стацьцю, у якой кляйміць Польшчу за нішчэньне беларускае асьветы, за „асадніцтва“, забіраньне праваслаўных цэркваў, зьдзекі адміністрацыі, арышты, біцьцё і т. п.

Ясна, што і ў прыпадку разаружэньня Эўропы, чаго хоча Мак-Дональд, такія пытаньні, як беларускае, украінскае, літоўскае, нямецкае, не перастануць трывожыць агульнага міру. І цяпер у Англіі ўжо дужа добра ведаюць, што такое беларусы і Беларусь ды пільна сачаць за кожнай крыўдай нашага народу; а вынікам гэтага могуць быць дужа няпрыемныя для Польшчы выступленьні ў Лізе Нацыяў, а мо' і паднясьце пытаньня аб граніцах Польшчы на Усходзе, каб толькі ўхіліць магчымасьць аружнага канфлікту на гэтым грунце паміж Польшчай і суседзямі на Усходзе.

Цікава, ці ня ў сувязі з узмацаваньнем актуальнасьці беларускага пытаньня заграніцай сярод разумнейшых польскіх палітыкаў пачаўся „новы курс“ у адносінах да беларусаў? Ці ня тут трэба шукаць прычыны гутарак аб аўтаноміі для Заходняе Беларусі? Ці ня гэта зьяўляецца прычынай стварэньня і Польска-Беларускага Таварыства ў Вільні?...

Толькі-ж беларусы ўжо „старыя вераб'і“, якіх раз удалося п. Пілсудскаму злавіць на мякіну, але другі—ня ўдасцца....

Пачакаем: як гэта салодкія словы будуць пературацца ў дзела. Бо аб панскіх абяцанках наш народ, здаўна пазнаўшы іх цану, улажыў такую прыказку:

„Абяцаў пан кажух,—цёпла панскае слова!“

Нашы абшарнікі.

У апошнія часы ў тутэйшым органе консэрватыстаў, ці што-тое самае паноў-абшарнікаў, усё часьцей зьяўляюцца вялізарныя артыкулы аб цяжкім палажэньні ясьневельможных паноў; аб тым, што маёнткі іх не даюць ім ніякай карысьці, што дамаганьні сельска-гаспадарчых работнікаў (парабкоў) прымусяць іх закінуць гаспадарку, і што падатку ад маемасьці яны ня могуць заплаціць, бо ён занадта высокі, дзеля гэтага нават была выслана спэцыяльная дэлегацыя ў Варшаву, якая злажыла мэмарыял, у якім вельмі красамоўна было паказана цяжкое палажэньне паноў-абшарнікаў. Каб папраўіць сваё палажэньне, нашы паны дамагаюцца, каб ім было дазволена прадаваць зямлю і лясы бяз усякага аграніченьня, каб падаткі былі зьменшаны і г. д. Усё гэта матывуецца яшчэ тым, што абшарніцтва—гэта падстава польскае культуры на крэсах, што калі ўрад ня пойдзе на спатканьне іх дамаганьняў, дык справа дэнацыяналізацыі беларускіх абшараў, справа апалячваньня беларускага селяніна і работніка ня будзе мець пасьпеху.

Ясна, што ўрад сучаснае Польшчы возьме пад увагу дамаганьні крэсовых абшарнікаў і зробіць усё залежнае, каб эканамічна ўмацаваць гэтыя пляцоўкі „польскай буржуазнай культуры“, хаця-б са шкодай для „направы скарбу“, якая ставіцца галоўным заданьнем сучаснага ўраду. Але панам-абшарнікам гэтага мала, яны хочуць поўнага паняволеньня беларускага селяніна і работніка. Тое страшэнна цяжкое палажэньне парабкоў, той проста-немагчымы вызыск абшарнікам сельска-гаспадарчага работніка, які ў шмат разоў правышае вызыск у іншых частках Польшчы, не задаваляе іх, і яны ўсімі сіламі стараюцца перашкодзіць таму прабуджэньню сьвядомасьці сярод нашых працоўных масаў, вядуць бязьлітасную барацьбу з усякай спробай работніка і селяніна зарганізавацца, для паляпшэньня свайго цяжкога становішча, з усякай спробай абмяжаваньня панскай самаволі.

Зразумела, што перш за ўсё барацьба гэтая кіруецца проціў профэсыянальных работніцкіх арганізацыяў, проціў саюзу сельска-гаспадарчых работнікаў. Абшарнікі добра знаюць, што іх панаваньню і дзікаму вызыску прыдзе канец, калі працоўны народ зможа стварыць моцную клясовую арганізацыю, якая зможа абараніць кожнага свайго сябра, і вось яны абвесьцілі вайну гэтай арганізацыі.

Наша рэдакцыя атрымала вельмі цікавы дакумант, які выразна сьведчыць, аб замерах ясьневельможных. Гэта цыркуляр Віленскага Аддзелу „Крэсовага Саюзу Земляўласьнікаў" (Kresowy Związek Ziemian) з дня 27 сьнежня 1923 г. да усіх сваіх сябраў.

Прыводзім яго ў перакладзе з польскай мовы поўнасьцю.

„Віленскі Інспэктар Працы склікаў на 17-га гэтага месяца прадстаўнікоў павятовых саюзаў земляўласьнікаў, а таксама профэсыянальных саюзаў сельска-гаспадарчых работнікаў для ўстаненьня варункаў працы і платы на 1924/25 год. Напачатку прадстаўнікі с.-г. работнікаў паставілі гэткія дамаганьні: 1) каб працадаўцы маглі прымаць сельска-гасп. работнікаў, толькі вызначаных праз профэсыянальны саюзы; 2) каб бяз згоды ўрадаў профэсыянальных саюзаў ні водзін з сельска-гаспад. работнікаў ня быў звольнены; 3) каб у кожным маёнтку быў выбраны праз с.-г. работнікаў дэлегат, які меў-бы права ў тэрмін і на час, паводле свайго выбару, выязджаць у справах саюзаў і каб прапушчаныя з гэтай прычыны ў рабоце дні ня толькі былі яму залічаны, але каб нават даваць яму коні для паездкі ў павет, або на станцыю чыгункі; 4) каб пэнсыя, ардынара, сколькасьць зямлі пад бульбу і гародніну былі павялічаны на 100% і бясплатна дадзены корм для 2 кароў.

Павятовыя дэлегаты саюзу земляўласьнікаў аднамысна прызналі немагчымым прыняцьце гэтых варункаў. Згадзіліся аднак на ўзнаўленьне перагавораў 20 студзеня 1924 г. Калі сельска-гаспад. работнікі ад вышэйшых варункаў не адмовяцца, ды колектыўная ўмова на 1924/25 г. зроблена ня будзе і напэўна Міністар працы вызначыць надзвычайную камісію, якая сваёю ўладай установіць варункі працы і платы сельска-гаспадарчых работнікаў, праўдападобна не карысныя для працадаўцаў, як гэтага мы мелі доказ у леташнім годзе.

Дзеля гэтага паны павятовыя дэлегаты саюзу земляўласьнікаў прышлі да пераканаIньня, што, каб забясьпечыць сябе ад накіданьня праз Надзвычайную Камісію немагчымых для працадаўцаў варункаў працы і платы, трэба перад 6 студзеня 1924 г. **адмовіць у службе ўсім сельска-гаспадарчым работнікам бяз вынятку ад 1 красавіка 1924 г.**, тлумачачы гэта тым, што няведаючы, якія варункі будуць абавязваць працаўнікоў, пры гэткім высокімападаткаваньні, ня можна ведаць, ці аплаціцца вядзеньне гаспадаркі пры помачы сталых работнікаў. Гэткім спосабам

прамыслоўцы забясьпечваюць сябе ад непамерных дамаганьняў работнікаў.

Аб гэтай пастанове п. п. Сяброў Саюзу Земляўласьнікаў маем гонар паведаміць.

Крэсовы Саюз Земляўласьнікаў.
Аддзел у Вільні.

Гэты цынічна-адкравенны дакумант гаворыць сам за сябе. Абшарнікі не застановяцца ні перад чым, каб захаваць дасюляшні, нічым неабмяжованы вызыск работнікаў. Пазбаўленьне працы тысячаў парабкоў, вікіданьне пры помачы прыслужлівай паліцыі галодных парабкоў з іх сем'ямі з сваіх двароў — абраз ня новы на нашых крэсах. Характэрна тут тое, што паны матывуюць гэтае звальненьне работнікоў нібы то магчымымі некарыснымі для іх варункамі працы, якія азначыць урадовая Надзвычайная Камісія. Хто хоць крыху сачыў за пастановамі такіх камісіяў у конфліктах паміж працадаўцамі і работнікамі, той добра ведае, што скардзіцца на некарыснасьць іхніх пастановаў можа заўсёды хутчэй работнік, чым прадпрыемца. Работніцкая прэса сьцьвярджае гэты факт што дня. Для ілюстрацыі бяру першую папаўшую пад руку заметку з № 9 „Pługa“ пад загалоўкам: „Sabotaż Komisji rozejmczych“.

„З Тарнова пішуць да нас:

Ужо другі раз мела абрады Камісія ў Тарнове 25 студзеня. Але ніводнае паседжаньне не дало вынікаў, бо, відаць, пан інспэктар працы і ня думае ўжыць свае ўлады, каб зламаць спрацiў абшарнікаў, якія сабатуюць працу Камісіі. І так паўнамоцнік маёнткаў князіні Сангушко, Вісьневскі, заявіў, што ён ведае, што згіне ад рукі сельска-гасп. работніка, але работнікам ніколі ня ўступіць. Інспэктар-жа гэтых маёнткаў п. Совеньскі, не зьявіўся ў камісію з прычыны хваробы, прычынай якое зьяўляецца спадак даляра. А пан Лянгер, загадчык фальв. Гішаў, пагражаў звольніць тых работнікаў, якія атрымаўшы павесткі, хацелі ехаць на паседжаньне Камісіі. Пан інспэктар пацяшае работнікаў надзеяй на лепшую будучыну, але для нас нічога ня робіць“.

Справа зусім ня ў тым, што Камісія можа вырашыць справу некарысна для абшарнікаў, гэтага ім баяцца няма чаго. Справа ў тым, што нашыя абшарнікі нават не дапускаюць мысьлі, што нехта, хоць-бы нават агенты іх уласнага ўраду, мог умешывацца ў іхныя адносіны з іх парабкамі, на якіх яны прывыклі глядзець, як на паняволеную ў поўнай залежнасьці ад іх панскай волі жывёлу, быдла. Крэсавыя паны лятуцяць аб звароце паншчыны і для іх проста дзікім выдаецца, што гэты беларускі мужык можа арганізоўвацца і дамагацца паляпшэньня варункаў працы і жыцьця.

Апрача таго ўказаньне на высокае аподаткаваньне ясна сьведчыць, што абшарнікі ня хочуць прынясьці малейшай ахвяры для „ratowania ojczyzny“, для направы скарбу Найясьнейшай Рэчыпаспалітай, а калі ўжо трэба плаціць падаткі, дык за гэта яны павінны атрымаць поўную свабоду вызыску працы работніка і селяніна, каб такім чынам направіць ня толькі дзяржаўны скарб, але і свой уласны.

Яз.

Ці толькі—спадчына „кернічызны“.

(Гл. „Голас Беларуса“ № 7).

Павятовы самаўрад п. старосты і выбары ў „Соймік Павятовы“.

Падобна таму, як саюзы „грамад“ складаюць гміну, саюзы гмінаў складаюць вялікшую адміністрацыйную адзінку „Павятовы Камунальны (гмінны) Саюз“.

Органамі гэтага Павятовага Саюзу зьяўляецца Павятовы Соймік—„пастанаўляючая, кантралюючая і рэпрэзэнтуючая“ Саюз установа—і Выдзял Павятовы, орган выканаўчы і ўрадуючы ў павеце (арт. 8).

Цікава, што і тут, як і ў кожнай зрэшты іншай Уставе, асабліва падкрэсьліваецца, што выбраных ці то радных, ці лаўнікаў, ці „паслоў“ на Сойміке наагул—„*ня вяжуць* ніякія інструкцыі“ (наказы) выбаршчыкаў...

„Вяжуць толькі ўвага на карысьць павету і Паньства“ (арт. 9)... а перадусім, як мы ведаем, *вяжа воля старосты!..*

Як быццам наказы выбаршчыкаў, ці тыя праграмы і плятформы, пад лёзунгам якіх адбываюцца выбарныя кампаніі канкуруючых паміж сабой групаў, ня маюць таксама на мэце „дабро і карысьць“ і ня вяжуць маральна выбраных (па сьпіскам) прадстаўнікоў народу?!

Выбраным да Сойміка можа ізноў быць толькі той, хто валадае польскай мовай.

Павятовая Управа або—пан староста і 6 яго адбіткаў..

Рэшта артыкулаў рэгулюючых дзеяльнасьць Соймікаў, адпаведна паўтарае прадпісаньні Уставаў аб гмінных самаўрадах.

Найбольш цікавай, бо зусім „арыгінальнай“, часткай гэтай Уставы зьяўляецца тая, якая кажа аб арганізацыі і компэтэнцыі Павятовага Выдзялу.

Арт. 33 кажа, што Выдзял складаецца з самога старосты, як яго старшыні і 6 „выбарных„ сяброў...

Арт. 34 тлумачыць, што гэтых сяброў Выдзялу Соймік выбірае таксама, як сяброў Сойміку, выбіраюць гмінныя Рады...

А мы-ж ведаем, як „дабіраецца“ і працуе праводзячая выбары гмінная камісія... Ведаем і тое, што ўсе выбары можа ці паасобку ці цалком „уневажніць“ калі не п. староста, дык п. ваявода..

Дык—ці-ж ня ясна, што пан староста, які зьяўляецца адначасна і галавой павятовага „самаўраду“, і шэфам „наглядная улады“, і наагул найвышэйшай асобай павятовай адміністрацыі,—вельмі лёгка „зробіць“ гэтыя „выбары“ сам, — што п. староста сам *падбярэ* сабе дагодных яму ўсіх 6 сяброў Выдзялу...

Можа, каб аблягчыць апошняе п. старосьце,—арт. 35 гэтай Уставы падкрэсьлівае (быццам асабліва *запрашае*), што да Выдзялу можна выбіраць „funkcjonarjuszów“ (агентаў) паліцыі,—на тых самых падставах, што і да гміннага ўраду... не дазваляе ўжо толькі адкрытых выбараў...

„Калегія“ Управы, ці канцэлярыя п. старосты?..

Арт. 38 кажа, што Павятовы Выдзял „вырашае падлягаючыя яму справы колегіяльна“...

Але арт. 39 дадае, што п. староста „выпаўняе за Выдзял павятовы самадзельна ўсе бягучыя справы“...

А якія справы будуць лічыцца бягучымі, аб гэтым ня будуць нават „ухваляць“ паслы ў Сойме, але гэта папросту, пасямейнаму разьбяруць паміж сабой паны міністар унутраных спраў і ваявода..—у асобнай „інструкцыі“...

Але п. староста можа—нават „абавязаны таксама вырашаць, пад уласнай адказнасьцю і ўсе тыя справы, якія падлягаюць колегіі“.., калі гэтыя справы, паводле апініі самаго старосты, ня церпяць адкладу... (арт. 39).

П. староста вырашае „за колегію“ і ўсе справы, у якіх заінтарасаванымі (?!) зьяўляюцца сябры „колегіі“... (арт. 40), што зразумела, вельмі моцна павінна *прыхіліць* да *свайго* старшыні — да п. старосты—сэрцы ўсіх найчасьцей „заінтарасаваных“ сяброў Выдзялу...

Староста рашае „за колегію“ і тады, калі на паседжаньні апошняй... няма „камплекту“... (арт. 40)...—Астаецца толькі п. старосьце выбраць добры дзень і час паседжаньня, калі ён напэўна ведае, што „камплекту“ ня зьбярэцца, (калі ён і пасьля гэтага ўсяго яшчэ ня верыць у „прыхільнасьць“ да сябе гэтага камплекту)...

„Бязплатныя“ сябры Управы, ці—пэнсія, рэпрэзэнтацыйны дадатак, „сьвядчэньні ў натуры“, дыэты і кошты падарожы для пана старосты...

„Урад сябры Выдзялу, кажа перш за ўсё (арт. 44), бязплатны“ гэта—„з засады“...

Але-ж сам Выдзял можа пастанавіць плаціць сабе (сваім сябрам) пэўныя „згары акрэсьленыя квоты“ (сумы), дадае той-ж „бязсрэбны“ артыкул...

Перадусім—пану старосьце, апрача яго дзяржаўнай пэнсіі, за яго „самаўрад у самаўрадзе“ „належыць з фундушаў павятовага Саюзу дадатак на прадстаўніцтва, які плаціцца памесячна, але згары“,—за месяц наперад... (арт. 45).

Апрача пэнсіі і „дадатку“, пан староста „можа пабіраць з Павятовага Саюзу,—з дазволу міністра ўнутраных спраў (але-ж—дазволіць,—бо ён добры!..), яшчэ і „сьвядчэньні ў натуры“, гэта зн. розныя прадукты...

Праўда, арт. 45 кажа, што гэтыя „сьвядчэньні“ ці „пaборы“ павінны „пераліччацца на гатоўку і адлічацца ад дадатку“, але-ж—хто-ж там да свайго роднага бацькі ў павеце, да пана старосты будзе такі скупы, каб штосьці „пералічаць“ ці „адлічаць“...—Тым больш,—калі сам добры п. міністар дазволіць „пабіраць у натуры“!..

Але п. старосьце, апрача пэнсіі, „дадатку“, „пабораў у натуры“, „прыслугоўвае“ яшчэ і зварот усіх коштаў падарожы і дыэт (сутачных)—з фундушаў павятовых,—як і кожнаму іншаму ўрадоўцу...

Вельмі цікава, што разьмеры ўсіх гэтых „дадаткаў“, залічак і г. д.—на карысьць пана старосты—*акрэсьляе ня Соймік* у буджэтным парадку, але мін. унутр. спр., парадзіўшыся напярод з панам ваяводай... (арт. 45).

Наагул буджэтныя правы Сойміка зусім не забясьпечаны проці „самаўраду“ пана старосты, які можа „ўскутэчніць“ ці „ўхіліць“ любы расход без, ці проці якой пастановы аб гэтым „пастанаўляючай“ установы Саюзу,—Сойміка (арт. 61), якой быццам належыць выключнае права „ўхваляць“ буджэты (арт. 66).

Арт. 67 быццам дае Сойміку права кантраляваць дзеяльнасьць Выдзялу, кантраляваць... можа нават самаго... пана... старосту!?

Соймік мае права „патрэбаваць“ ад старшыні Выдзялу „справаздачы“.. можа, нават павінен калі знойдзе якія „няправільнасьці“, „ухваліць адпаведныя зарадчыя меры“... — Можа і абавязаны!..—Добра, але таксама павінен не забывацца тое, што старшыня Выдзялу і п. староста,

Сучасны эканамічны крызіс.

III.

(Гл. № 7 „Голас Беларуса“).

Якое-ж становішча павінна заняць работніцкая кляса перад гэтай небясьпекай, выклíканай эканамічным крызісам і безрабоцьцем?

Для работніка перад усім патрэбна праца, якая дае яму магчымасьць утрымліваць сябе і сваю сям'ю. Як бачым, капіталістычная сыстэма гаспадаркі, заданьнем якой зьяўляюцца не агульна-народныя патрэбы, а інтарэсы выключна прывілеяваных слаёў — інтарэсы кішані капіталістаў — часта пазбаўляе работніка нават гэтага элемэнтарнага права на працу. Гэтае права на працу, як і наагул забясьпячэньне ўсіх правоў чалавека-работніка, можа забясьпечыць яму ў поўнай меры толькі сацыялістычны лад. Але і цяпер у рамках буржуазнага ладу перад працоўнымі масамі стаіць на парадку дня заданьні штодзеннай барацьбы за паляпшэньне свайго бытаваньня, за пасільнае зьмяншэньне ўсіх крыўдаў і несправядлівасьцяў ствaрыўшагася палажэньня.

Калі фабрыканты замыкаюць варштаты працы, альбо зьмяншаюць дні працы, работнікі павінны ведаць, дзеля чаго гэтае робіцца, дзеля чаго буржуазія прысуджвае іх на голад і нэндзу. Калі фабрыканты атрымоўваюць крэдыты ад ураду, работнікі павінны ведаць на што яны будуць ужыты: ці запраўды на разьвіцьцё вытворчасьці, ці на спэкуляцыю і павялічэньне зыскаў капіталістаў. Дзеля гэтага работнікі павінны дамагацца кантролю вытворчасьці і крэдытаў. Толькі рабочы кантроль праз фабрычныя камітэты і профэсыянальныя саюзы дае гарантыю, што ў гаспадарчым жыцьці рашучае значэньне будуць мець не інтарэсы фабрыкантаў, а інтарэсы вытворчасьці.

Варункамі разьвіцьця польскай прамысловасьці ў будучыне зьяўляюцца навязаньне нармальных гандлёвых зносінаў з Радавымі Рэспублікамі і павялічэньне набыўчай сілы ўнутранага рынку. Для забясьпячэньня шырокага і сталага рынку збыту для польскай прамысловасьці патрэбна неадкладнае заключэньне гандлёвай умовы з С.С.Р.Р. Цеснае гаспадарчае супрацоўніцтва і завязаньне беспасрэдных зносінаў з работніцка-сялянскімі рэспублікамі выкліча гаспадарчае ажыўленьне і ўзмацуе ролю і ўплыў работніцкага элемэнту ў працукцыі.

Павялічэньне набыўчай сілы ўнутранага рынку зьвязана з паляпшэньнем матэр'яльнага дабрабыту шырокіх слаёў насяленьня. Патрэбны шырокія гаспадарчыя рэформы, якія-б мелі на мэце інтарэсы не фабрыкантаў, гандляроў і абшарнікаў, а работнікаў, сялян і працоўнай інтэлігэнцыі. Дамаганьне аб паляпшэньні варункаў працы і заработнай платы павінна стаяць на першым пляне. Для паляпшэньня дабрабыту сялян — галоўнага спажыўца прамысловых вырабаў—патрэбна неадкладная зямельная рэформа, якая павінна ставіць мэтай надзяленьне зямлёю бяз выкупу безьзямельных і малазямельных сялян, культурную арганізацыю і дзяржаўныя дапамогі для адбудовы зруйнаваных вайной сялянскіх гаспадарак. Раз коштам дзяржавы, як гэта сьцьвярджае нават буржуазія, адбудаваны фабрыкі для прамыслоўцаў і маёнткі для абшарнікаў, сяляне маюць права дамагацца гэтага і для сябе.

Пакуль трывае эканамічны крызіс, а знача і безрабоцьце, работнікі павінны дамагацца забесьпячэньня свайго бытаваньня — праз страхаваньне ад безрабоцьця, а пакуль гэткі закон яшчэ ня прыняты—праз дапамогі. Безрабоцьце зьяўляецца вынікам прыватнай і дзяржаўнай гаспадаркі маючых клясаў, дзеля гэтага прадпрыемцы і дзяржава павінны ўзяць на сябе кошты гэтага страхаваньня і запамогаў. Разьмер гэтых запамогаў павінен забясьпечыць безработнаму і яго сям'і пражытачны мінімум, бо інакш безработны і надалей будзе прыладай у руках буржуазіі проціў работніцкай клясы.

Права на запамогі павінны атрымаць ня толькі безработныя, але і тыя, хто мала працуе з прычыны рэдукцыі. Каб захаваць работнікаў ад распыленьня, трэба дамагацца, дзе гэтага вымушаюць варукі, ня рэдукцыі работнікаў, а рэдукцыі гадзінаў працы.

Найгоршаю формаю запамогаў, бо зьвязанаю з вялізарным вызыскам, зьяўляліся дасюлешнія публічныя работы. Гэтыя работы могуць даць працу частцы безработных і могуць быць карыснымі, калі будуць зарганізаваны плянова і прадуктыўна, але і тут патрэбны работніцкі кантроль. Срэдствы на запамогі, публічныя работы і г. д. дзяржава вельмі лёгка зможа знайсьці, трэба толькі зьменшыць непатрэбныя выдаткі, а перадусім на армію, узбраеньні, паліцыю і г. д.

Ясна, што гэтыя дамаганьні працоўных масаў ня могуць быць зьдзейсьнены сучасным урадам. Толькі работніцка-сялянскі ўрад зьдзейсьніў-бы пералічаныя дамаганьні і рэформы. Дзеля гэтага барацьба працоўнага народу за свой матар'яльны дабрабыт павінна мець і чыста—палітычны характар барацьбы за работніцка-сялянскі ўрад, які зьяўляўся-б выразьнікам інтарэсаў працоўнага народу.

Кумельган.

найвышэйшы прадстаўнік дзяржаўнае ўлады ў павеце—адна і тая самая асоба...

Павінен памятаць добра і тое, што ня ён, Соймік, старшыню-старосту выбіраў, але наадварот п. староста ў значнай меры „выбіраў“ Соймік..;— што ня Соймік вызначае старосьце „дадаткі“ і „залічкі“, кошты, дыеты і паборы ў натуры; што ня ён—Соймік можа скінуць у любы мамэнт Старшыню „свайго“ „выканаўчага органу“—пана старосту, але якраз наадварот: п. староста можа ў любы мамэнт у парадку дзяржаўнага нагляду, „ўхіліць“ і ўневажніць Соймік...

І нават малое дзіцё зразумее, хто каго больш пабаіцца, хто з іх больш перапудзіцца, калі адкрыюцца тыя ці іншыя „няправільнасьці“ ў дзеяльнасьці Выдзялу Павятовага, ці яго старшыні, пана старосты, ці нарабіўшы „няправільнасьці“ выканаўчы орган, ці адкрыўшая іх кантралюючая ўстанова?

Найлепшая скарга да Лігі Народаў.

Наш агульны пабежны агляд праекту „грамадзкага самаўраду“ ў Польскай Рэспубліцы скончаны.

З гэтага агляду відаць ясна, што ўсе гэтыя праекты ня толькі ў самых сваіх падставах адкідаюць галоўныя прынцыпы самаўраду, але найвыразней гвалцяць самыя асновы праўнага гаспадарства, ня кажучы ўжо аб дэмакратычнай Канстытуцыі Польскай Рэспублікі.

Гэтыя праекты — самая ліхая пародыя, найагіднейшая карыкатура, на ўсякае ўставадаўства, якую-б толькі мог выдумаць нейгоршы вораг Польшчы...

Ці-ж дапраўды можа быць лепш абаснаваная скарга... да Масквы ці да Жэнэвы, як дакладная копія гэтых праектаў, якімі Польшча папросту „зьнімае“ свой подпіс з абодвух галоўных сваіх трактатаў: Вэрсальскага („дадатковага“) і Рыскага...

Трэба асобна падчыркнуць тую дзіцяча-цынічную, умысна-нясьціслую мову, якой пісаны ўсе гэтыя творы „праўнага гэнія“ сучаснай Польшчы...

Усюдых быццам „юрыдычныя“ формы і тэрміны прыкрываюць зусім неабмяжованую самаволю ўлады, найшырэйшыя магчымасьці надужыцьцяў і гвалтаў...

Гэтая „мова“ добра сьведчыць аб тым, што першыя тварцы праектаў, пачуўшы сваю „сталую большасьць“ у Сойме зусім выразна паказалі свой запраўдны твор.

Забойства самаўраду — самазабойства Сойму.

Як мы сказалі ў пачатку, Сойм амаль ня ўсімі польскімі галасамі знайшоў магчымым *прыняць праекты за падставу* камісыйнай апрацоўкі...

Але, як жа-ж дзіўна выглядае пабач з гэтым, што нават сам унёсшы праекты ў Сойм прадстаўнік ураду, міністар унутраных спраў п. Солтан, на тым жа паседжаньні Сойму, заявіў, што нават сам урад „толькі ўносіць іх, але *бараніць засадаў і падставаў гэтых праектаў ня будзе*“...

Дапраўды — ёсьць чаму падзівіцца! — Урад, з дзіўнай „пашанай“ да Уставадаўчай Палаты, уносячы праекты, (аб самаволі ўраду ў самаўрадзе), дадае, што *лічыць нягоднымі—бо нягоднымі абароны—нават самыя іх падставы і засады...*

Але-ж відаць, лічыць праекты дастойнымі Польскага Сойму...

І прадстаўнік ураду не мыляецца... у „сваім“ Сойме: Высокі Сойм Польскай Рэспублікі апраўдывае гэткае даверые „пазапарлямэнтарнага“ ураду, бо законапраекты апрацаваныя на нягодных, нават на смак п. міністра ўнутраных спраў, падставах Польскі Парлямэнт лічыць магчымым прыняць за падставу для далейшай апрацоўкі!..

Відаць, смак Сойму — менш „выбрэдны“, як у п. міністра...

Гэта—ў тэй найгалаўнейшай справе *мясцовага самаўраду*, ад вырашэньня якой, як мы ведаем, *залежыць і самае істнаваньне цэнтральнага самаўраду Рэспублікі, істнаваньне яе запраўднага Парлямэнту*!!.

Паняволеныя лераможцы, ці ворагі беларусаў—ворагі свайго польскага народу.

У заключэньне—апошні, можа,—найважнейшы агульны вывад з усей нашае расправы.

Польскае грамадзянства—Сойм, урад, прэса—заняўшы варожае становішча адносна беларускага народу, тым самым—з няўхільнай законамернасьцю на нашых вачох робіцца і *ворагам самога сябе* і *свайго народу*, пертвараючы сваю „Дэмакратычную Рэспубліку“ ў запраўднае паліцэйскае гаспадарства...

Бо трэба-ж ведаць, што ўсе гэтыя цынічна-паліцэйскія „кляўзулі“ праектаванага „самаўраду“, якія ставяць сабе перадусім мэту — аддаць *беларускага селяніна*, і наагул-„крэсавага грамадзяніна другога сорту“—ў поўную самаволю адміністрацыі і паліцыі, законапраект тасуе, бо ў парадку агульна-дзяржаўнага законадаўства *павінен* тасаваць—і *да польскага народу*,—да ўсяе рэшты тэрыторыі Польшчы...

Усе тыя „скарпіоны“ якія польская ўлада прыгатавала для беларусоў, яна *павінна і мае ўжо яўны намер*—тасаваць і да „прыроджанага гаспадара Польшчы“,—да ўсяго польскага народу...

Бо *у гаспадарствах з няроўнасьцю грамадзян роўня агульна-дзяржаўнага ўставадаўства, ня кажучы ўжо аб адміністрацыйна-паліцэйскай практыцы выканаўчае ўлады, няўхільна паніжаецца да роўні ніжэйшага гатунку грамадзян...*

Гэты закон няхай добра зразумее польскі народ!..

„Дабром“ хьена - пястоўскіх законапраектаў будуць карыстацца *толькі тыя ўрадоўцы*, якія будуць складаць гэтую бюракратычную піраміду „самаўраду“, *ператвараючыся з слугаў народу ў паразытау на яго душы і целе...*

Для гэтых паразытаў самаўрад, народ, гаспадарства—толькі тыя „пэнсыі, дадаткі, сьвядчэньні, квоты, дыэты і кошты“, аб якіх гэтак падрабязна піша у праектах, смачна захопліваючыся, аўтар апошніх..

Бо-ж ён, зразумела лічыць сябе першым кандыдатам на ўсе гэтыя пасты, „квоты“ і гатуе цёплыя месцы на народным карку для сябе і сваіх калегаў... В.

Палітычныя падзеі.

ПОЛЬШЧА.

Правіцовыя клюбы моцна націскаюць на ўрад, каб ён на розныя важныя, а нават меншыя пасты назначаў абавязкова іх кандыдатаў... Старшыня ўраду, Грабскі, дзеля гэтага пры назначэньнях змушаны кіравацца ня вартасьцю асобы, але націскам партыяў, ад якіх залежыць падтрыманьне яго ў Сойме... Так, пад націскам „хрысьціянскіх абшарнікаў“ („дубадэкаў“) назначаны на вельмі важны пост пасла ў Парыжу п. Хлапоўскі, які ня мае для гэтага ніякіх „кваліфікацыяў“.

Паводле апошніх даных, лічба безработных у аднэй толькі Варшаве дайшла да 7600.

„Барацьба з дарагоўляй“ у Польшчы скончылася на тым, што ў хуткім часе мае быць скасаваны Надзвычайны Камісарыят, меўшы дзеля гэтай мэты вялікія паўнамоцтвы, але запраўды зусім ня ўмеўшы імі карыстацца і не зрабіўшы нічога... Пачаўшая ўжо было спадаць дарагоўля ізноў пачынае расьці...

Занепакоены вельмі слабай падпіскай на акцыі маючага ўратаваць польскую валюту новага Польскага Банку. Арганізацыйны Камітэт апошняга выдаў адозвы да ўсіх палітычных, грамадзкіх, культурна-прасьветных і эканамічных інстытуцыяў Польшчы, каб яны „ўзяліся за прапаганду справы Банку, не чакаючы спэцыяльных у гэтым напрамку просьбаў з боку Камітэту“...

Яшчэ нядаўна мы падавалі са слоў польскіх газэтаў аб тым, што п. Грабскі загадаў руйнуюча-суровыя меры сьцягону падатку ад маемасьці аж да публічнай прадажы маемасьці платнікаў... Цяпер „Słowo“ падае, што мін. скарбу п. Грабскі таксама па тэлеграфу загадаў, каб адлажыць гэтыя суровыя паліцэйска-скарбовыя экзэкуцыі да 15/III... Газэты падаюць, што Грабскі зрабіў новыя вялікія льготы панам абшарнікам і прамыслоўцам у гэтым падатку, але міністар паведамляе, што гэта ня згодна з праўдай.

Нашы крэсовыя абшарнікі праз дэпутацыю да прэм'ера падалі мэморыял аб тым, што яны зусім згалелі і ня могуць ні ў які спосаб плаціць гэты падатак... — Трудна будзе п. Грабскаму даканаць сваю „санацыю скарбу“...

У цягніку, у якім ехалі з Львова, з працэсу украінкі Вольгі Бесарабавай дэлегаты мініст. унутр. спраў: дырэктар дэпартамэнту бясьпечнасьці, шэф палітычнай дэфэнзывы, у часе падарожы два разы распачаўся пажар... Пад падушкай аддзяленьня, дзе павінны былі спаць гэтыя ўрадоўцы, знойдзены запалены выбуховы патрон, які аднак-жа не пасьпеў узарвацца... Пасьля вобыска ў цягніку арыштавана некалькі асобаў, паміж іншымі чамусьці і рэдактара украінскай газэты Рудчука.

У Львове, з прычыны хаўтуроў павесіўшайся напярэдадні суду ў вастрозе украінскай рэвалюцыянеркі Вольгі Бесарабавай, якую польская ўлада абвінавачывала ў шпіёнстве, адбыліся на цьвінтары і ў горадзе вельмі мнагалюдныя маніфэстацыі украінцаў, якія разганяліся паліцыяй. Некалькі асоб арыштавана.

У Варшаве пачаліся падгатаваўчыя працы да перагавораў у справе гандлёвага трактату з С.С.Р.Р., якія маюць адбыцца ў хуткім часе.

Новы праект аб арганізацыі ваенных уладаў у Польшчы (чытай: аб павароце маршалка Пілсудскага да войска) ўжо апрацаваны ген. Сікорскім у паразуменьні з Грабскім і ўносіцца ў Раду Міністраў.

3/III адбылося паседжаньне палітычнага камітэту Рады Міністраў спэцыяльна ў справе адміністрацыі Крэсаў. Апрача сталых сяброў камітэту ў паседжаньні ўзялі ўчасьце дэлегат да Лігі п. Скірмунт, сэнатар Кашніца, старшыня камісіі па апрацаваньні праектаў рэарганізацыі ўладаў на Крэсах, нейкі п. Старчэўскі і адвакат Лёвенгэрц, як знаўцы „крэсавых адносінаў“...—Запраўды крылоўскі квартэт!..

АНГЛІЯ.

На паседжаньні Парлямэнту Мак-Дональд на інтэрпэляцыі адказаў, што ня лічыць сучасны мамэнт адпаведным для таго, каб Англія запрапанавала новую канфэрэнцыю па абмежаваньні ўзбраеньняў—незалежна ад Лігі Народаў, якая займецца гэтым пытаньнем. Трэба пачакаць далейшых здарэньняў.

Урад, не накідаючы сваіх пагляда́ў іншым дзяржавам, паволі стварае варункі, якія-б умажлівілі памяншэньне і паветраных флётаў дзяржаў (напрыклад,—толькі што сябра ўраду заявіў аб будове 800 новых аэрапляна́ў... Рэд.).

ГІШПАНІЯ.

Увесь культурны сьвет абураны распраўай генэральскага ўраду з знамянітым гішпанскім пісьменнікам Унамуно, якога называюць гішпанскім Талстым. Унамуно, пазбаўлены паста прарэктара ўнівэрсытэту і сасланы на Канарскія астравы — за яго публічныя лекцыі ў Мадрыце.

ІТАЛІЯ.

У Італіі пачалася ўжо выбарная кампанія: кожны дзень ці фашысты раняць і забіваюць па некалькі чалавек, ці наадварот і часьцей насяленьне распраўляецца з абнаглеўшымі фашыстамі. Апошняя вестка—ў Бары, варожае насяленьне пабіла на вечы і раніла 10 фашыстаў, з якіх адзін хутка й памёр.

С. С. Р. Р.

Выканаўчы Камітэт Саюзу Радавых Рэспублік пастанавіў перадаць Беларускай Рэспубліцы 8 паветаў Вітабскай губ., 6—Гомельскай і 2 паветы Смаленскай губ., у якіх пераважае беларускае насяленьне.

Расейска-румынская канфэрэнцыя адложана з прычыны замены радавага дэлегата Мануільскага Крэсьцінскім.

Пасьля Нарвэгіі і Швэцыя гатуецца прызнаць С.С.Р.Р.

Пасьля пратэсту радавага прадстаўніка ў Рэвелю, эстонскі міністар заграні́чных спраў афіцыяльна перапрасіў Радавы ўрад за няслушную заяву мін. унутр. спраў Эстоніі аб тым, быццам Радавы ўрад фінансаваў арыштаваных за рэвалюцыйную дзеяльнасьць эстонскіх камуністаў.

Старшыня Рады Народных Камісараў, Рыкав паехаў у Лёндын на асабістую канфэрэнцыю з Мак-Дональдам.

Радавы ўрад увайшоў у перагаворы з баўгарскім урадам аб узнаўленьні нармальных адносінаў паміж абодвума краямі. Асобнага акта прызнаньня з боку Баўгарыі ня трэба, бо подпіс яе ўраду пад Берасьцейскім мірным Трактатам, хаця і ануляваным праз Радавы ўрад, ужо сьведчыць аб гэтым прызнаньні.

Петраградзкая чыгункавая канфэрэнцыя, працаваўшая ад 2—21 лютага, як пішуць рыскія газэты, прывяла да поўнага паразуменьня па ўсім справам паміж усімі балтыцкімі дзяржавамі, устанавіўшы ўсе патрэбныя безпасрэдныя камунікацыі. Паміма волі накідаецца параўнаньне з варшаўскай міжнароднай канфэрэнцыяй, на якой, як сьцьвярджаюць бэрлінскія газэты, ані водная прапазыцыя Польшчы ня была прынята ня толькі Чэхаславакіяй, але і Францыяй...

З УСЯЕ БЕЛАРУСІ.

ЗАХОДНЯЯ БЕЛАРУСЬ.

ХРОНІКА.

Збор на карысьць Беларускага прытулку ў Вільні адбудзецца ў нядзелю 9-га гэтага сакавіка. Усё беларускае грамадзянства павінна прыняць чыннае ўчасьце ў арганізацыі збору і складаць матар'яльныя ахвяры для падтрыманьня бяздольных дзяцей у прытулку.

Агульны Сход Нацыянальнага Камітэту ў Вільні адбудзецца ў нядзелю 9-га гэтага сакавіка, а 5 гадз. ўвечары ў памешканьні Цэнтр. Беларускай Школьнай Рады (Віленская 12 п. 6). Прысутнасьць усіх сяброў абавязкова.

Новыя кнігі. Выйшлі з друку і прадаюцца ў Беларускай кнігарні (Завальная 7) новыя кнігі. Я. Пачопка—„Як выбраць добрую малочную карову“ і Зоські Верас „Батанічны Слоўнік“. Ужо друкуюцца і ў хуткім часе выйдуць: Я. Пачопка—„Пчолы і як іх вадзіць у рамовых вульлёх“ і Ф. Аляхновіча „Пан Міністар“.

Надзвычайная Камісія. Рада Міністраў упаважніла Міністра Працы да вызначэньня Надзвычайнай Камісіі на выпадак, калі-б не дайшло да паразуменьня паміж земляўласьнікамі і сельска-гаспадарчымі работнікамі. Старшыню гэткай камісіі вызначыць Міністар Працы, а ў склад камісіі маюць увайсьці прадстаўнікі Міністэрстваў Земляробства і Справядлівасьці і па тры прадстаўнікі ад працадаўцаў і сельс.-гасп. работнікаў. Дзеля таго, што паміж Саюзам земляўласьнікаў і Саюза сельск.-гаспадарчых работнікаў у Вільні не дайшло да паразуменьня ў справе калектыўнай умовы на бягучы год, канфлікт гэты зьліквідуе Надзвычайная Камісія.

Ці споўнілі Вы свой абавязак адносна Цэнтр. Беларускай Школьнай Рады? Ці заплацілі Вы належачую ад Вас грашовую складку за гэты месяц?

Весткі з вёскі.

Вёска Бурачкі, Несьвіскага павету.

З усіх куткоў нашай сялянскай Беларусі да вас ідуць весткі аб іхнім жыцьці-быцьці. Толькі з нашай старонкі ніколі нічога ня было, быццам у нас і пісаць няма аб чым. Ёсьць шмат аб чым пісаць, але сказаць папраўдзе людзі ў нас цёмныя, запужаныя, цяжкія. Маюць прывычку нікому, ніколі нічога не казаць ні пра добрае, ні нават пра ліхое. У нас гавораць, што „сем дзён ня еш, а ворага ня цеш, выйдзі да варотаў ды ў зубах калупай, іншы й падумае, што, быццам, і мяса еў“. Кожны думае толькі аб сваім купе, думаючы, што гэтак будзе ляпей. Адзін гэта я выскачыў да вас з лістом і калі нашы старыя даведаюцца аб гэтым, то справяць мне лазьню за тое, што нарушыў прадзядоўскі звычай маўчаць. Але, як гавораць: ваўкоў баяцца—ў лес не хадзіць—так і тут.

Пачну з пачатку. Вёска наша невялікая, цёмная, забытая і Богам і людзьмі, куды ніхто з чужых і носу ня хоча паказаць. І вось у гэтым цёмным куточку жывём і паміраем мы, простыя сяляне, варымся ў сваім саку, крэхчам і жывём рожнымі плёткамі нашых бабаў, ды дасужых людзей. Газэт у нас ніякіх няма, ды і ніхто і ня думае іх выпісываць, бо лічаць гэта за панства пры той беднасьці, якая ў нас пануе. Галоўным чынам заядае малазямельле. Зямлі маюць толькі, колькі далі, калі пазбавіліся паншчыны ў 1861 г. Дзеля таго, што зямлі больш ня прырэзывалі, а люднасьць размножылася, то вышла тое, што на адной дзесяціне жыве 12—15 душ. Пашы так сама мала ды трэба чакаць, што і гэтае ня будзе, бо сем'і падзяліліся, стала многа гаспадароў, і, як ведама, кожнаму з іх хочацца мець кароўку, коніка, авечку і іншую скацінку, якая пасецца на гэтай пашы, дратуе яе і выбівае. Можа стацца, што ў хуткім часе скаціне прыйдзецца цэлы год быць у хляве на саломі.

Ды ня толькі скаціне, а і людзям прышлося ня соладка, няма куды дзявацца і нам бедакам. Зямлі мала. працы няма па гаспадарцы. Іншы, як гэта было даўней, паехаў-бы ў горад на завод, ці фабрыку шукаць заработкаў, дык цяпер ня можа, бо заядае гэты довад асабісты. Цяпер, каб здабыць гэты дакумэнт, дык трэ прадаць карову, ня кажучы ўжо пра доўгую валакіту, а прадаць карову ў нашым сялянскім палажэньні вельмі трудна. Вось тутака і закопана сабака; і зямлі не даюць і вылезьці на сьвет божы нельга, а кажуць жыві і разжывайся. А як тут разжывешся, калі на сваёй зямлі і ракам ня станеш: ці рукі, ці ногі будуць замяжою. Да ўсей гэтай нэндзы трэба дадаць яшчэ адну: дровы—топліва. Трэба адзначыць, што да гэтых часоў з дровамі сяк-так абыходзіліся. Калі падумаеце, што ў нас няма лясоў, дык абмыліцеся, бо мы жывем каля лёсу, але сядзімо бяз дроў, дрыжым ад холаду, асабліва дзеці і старыя, якім нават такое радыкальнае срэдства, як печка, і то не памагае бо .. і яна халодная. Вялізарныя лясныя абшары князя Радзівіла дзеля сялян зачынены, але затое вельмі шырока адчынены для спекулянтаў-купцоў, а нам сялянам за якім кольвек няшчасным возікам дроў трэба ехаць (ня гледзячы, што пад бокам есьць дровы) за якіх кольвек 40 верст. Ці вось, калі ў каго, напрыклад, разваліласа хата, то і сядзі ў разваленай, бо купіць адно-другое бервяно на хату за купцамі аптавікамі не даступішся. Добра яшчэ, што ў нашай вёсцы ёсьць невялічкі кусочак свайго ўласнага ялаўцу, які і ратуе нас ад халоднай сьмерці. Нашы дзяўчата на вячорках, прадучы кудзёлю, іншы раз так зьмерзнуць і адубеюць, што да іх і ня прыступішся, бо робяцца такімі злымі, што не прывядзі бог. Калі мы, хлопцы, прысядзем да іх, каб пажартаваць, пагаварыць, то раней выслухаем цалюсенькае мора дакораў, што холадна, што няма вечарынак, што мы ня хочам да іх падлабунівацца і шмат чаго іншага, чаго і не пералічыш. А як ты будзеш рабіць вечарыны, калі гарэлка дарагая ды яшчэ ў дадатак і паскудная, а без гарэлкі, як ведама, ужо не вечарынка. У гэтым годзе і каляды ў нас прайшлі неяк сонна, ціха, вяла, ня так, як даўней бывало, калі наша вёска гудзела ад вясельля. А як бабы? мо хто запытаецца. Пра баб і казаць няма чаго: бабы, як бабы. Як толькі настане раніца і надыдзе пара падтапліваць у печы, то пачынаецца такая абедня, што хоць сьвятых вон вынасі. Праўду гаворыць наша пагаворка: „калі баба зачне сварыцца з мужыком, то ў гаршку трасца сварыцца“. У гэты час яны забываюцца аб усім на сьвеце. Дровы згараць, гаршкі ці недакіпяць, ці выкіпяць, усё аддаецца на волю боскую. Нашы мужчыны, каб ня чуць іхняе зьвягі выходзяць на вуліцу, дзе пачынаюць займацца „славеснасьцю“. Спярша кпяць адзін з аднаго, потым спрачаюцца, а потым пераходзяць да францускае барацьбы з каламі ў руках. Бяда нялоўкім драчунам. Зубы ў такіх гімнастаў ляцяць, як пыл, адразу па 5, па 7 штук. Злыя дзяўчата, бабы, дзяды, хлапцы, злыя мужычыны (мусіць падаткаў трэ многа плаціць), злыя і дзеці. Адносна апошніх, дык я ні як не магу ўцяміць, чаго ім злаваць і быць злымі. Галоўная іх абіда — хадзьба ў школу—адпадае, бо школы няма, дык значыць гуляй цэлы год. Ну і гуляюць-жа! Ад іх нашым сабакам няма супакою ані на хвілінку. Аб платох і лаўках і гаварыць няма чаго, бо даўно ўжо павыламывалі. Калі-ж настане вечар, дык на вуліцу ня вылазь за імі, бо або голаву пашчапаюць мёрзлым сьнегам, або ў лепшым выпадку аблаюць на чым сьвет стаіць. Жудасьць проста бярэ. Расьце новае пакаленьне бандытаў, якія будуць у сто разоў горш сучасных. Ёсьць, праўда, польская школа на нашу і вёску Заельню. Але карысьці ад яе бадай што няма ніякае. Школьны будынак разьлічаны заледзьве на сорак дзяцей, а іх у абоіх вёсках набярэцца больш сотні. Выходзіць, што большая палавіна дзяцей павінна бадзяцца на вуліцах. А з тых, што вучацца таксама „ні богу сьвечка, ні чорту качарга“. Некаторыя сядзяць па тры гады, а ня знаюць ні бэ, ні мэ; адрасу нават ня могуць напісаць. Бо і ня дзіва. Вучаць іх на незразумелай для іх польскай мове ды і вучыцель, што год, то новы. Да аднаго толькі прывыкнуць, прызвычаяцца—на табе новага,—ізноў пачынай с пачатку. І круцімся так, як белка ў колі. Пад канец раскажу маленькую фацэцію. Аднаго разу селянін нашае вёскі, Пётра Мальшка, павёз у мястэчка на продаж паўтара пуда груш (бэры). Не пасьпеў ён прадаць і пяці фунтаў, як быў дастаўлены на паліцэйскі пастарунак. Там саставілі пратакол і яго адпусьцілі да дому. На гэтым справа павінна была-бы і кончыцца, дык не. Праз нейкі час прышла яму з Ізбы Скарбовай папера, з якое ён даведаўся, што за прадажу без сьвядэцтва агароднiны ён караецца на 108 франкаў, Нешчасьлівы наш гандляр, чухаючы патыліцу, доўга ламаў галаву, што гэта за франкі і дзе іх дастаць, бо іх, як кажуць, ёсьць аж тры сарты: францускі, бэльгійскі і швайцарскі, а якіх трэба Ізьбе Скарбовай у паперы не памечана. Але сьвет не бяз добрых людзей. Навучылі яго падаць падане аб адмене штрафу. Паслухаў, падаў і чакае адказу, а разам з ім і ўся вёска задае сабе пытаньне: адменяць ці не?

Дык вось, як жывуць людзі ў нашых Бурачкох. Пісаў-бы і болей, але баюся, бо калі даведаюцца нашы старыя, то намнуць мне патыліцу. Калі гэта зойдзе добра, дык другі раз яшчэ болей напішу.

Бурачковец.

УСХОДНЯЯ БЕЛАРУСЬ.

З Менску.

Новае краязнаўчае таварыства. Пры Слуцкім С.-Г. Тэхнікуме заложана краязнаўчае таварыства, кіраўніком якога зьяўляецца дырэктар тэхнікуму гр. Сабалеўскі.

Да выхаду чарговага нумару „Полымя.“ Зданы ў друк 1 (9)-ты нумар часопісі „Полымя“.

У Агранамічнай сэкцыі Інбелкульту. Прэзыдыум Агранамічнай сэкцыі Інстытуту Беларускай Культуры пастанавіў прыступіць да апрацоўкі беларускіх падручнікаў для сельска-гаспадарчых тэхнікумаў і выданьня сельска-гаспадарчай хрэстаматыі.

Сход сэкцыі навуковых працаўнікоў. 15-га лютага ў Доме Працаўнікоў Асьветы адбыўся агульны сход сэкцыі навуковых працаўнікоў, ахвяраваны працам псыха-нэўролёгічнаму зьезду.

Да пастаноўкі „Мешчанін у шляхецтве“ Мольера ў Дзяржаўным Тэатры. У Беларускім Дзяржаўным Акад. Тэатры ідзе энэргічная праца па падрыхтоўцы да пастаноўкі Мольераўскага „Мешчаніна ў шляхецтве“.

Музыку для гэтай п'есы піша музыкант Дзяржаўнага Аркестру гр. Маркевіч.

Першая пастаноўка „Мешчанін у шляхецтве“ будзе прыстасована да адчыненьня надзвычайнага Ўсебеларускага Зьезду (у пачатку сакавіка).

Новая артыстка ў ролі Алесі („На Купальле“). У склад Беларускай Дзяржаўнай Трупы ўваходзіць артыстка Ленінградзкай Музыкальнай Драмы Замешына, якая будзе выконваць ролю Алесі ў п'есе „На Купальле“.

Школа для практычных заняткаў студэнтаў Б.Д.У. 13-ая гарадзкая школа перададзена Б.Д.У. для практычных прац са студэнтамі пэдагагічнага факультэту.

Выкладаньне лекцыяў у школе будзе вясьціся на беларускай мове.

Культурна-асьветная праца на вёсцы. На апошнім паседжаньні калегіі Галоўпалітасьветы разгледжана пытаньне аб узмацненьні культурна-асьветнай працы на вёсцы.

Пастаноўлена правясьці ў хуткім часе кампанію за палепшаньне працы ў хатах-чытальнях, для чаго намечаны гэткія мерапрыёмствы: абсталяваньне хатаў-чытальняў, збор мэблі, падняцьце кваліфікацыі загадчыкаў хатамі-чытальнямі і інш.

Прычым для падняцьця кваліфікацыі загадчыкаў чытальнямі Галоўпалітасьветы мае скарыстаць партыйныя школы.

Пастаноўлена ў павятовых партыйных школах увесьці выкладаньне кароткага курсу палітасьветнай працы і зрабіць перарыў у працы гэтых школаў для практычных заняткаў у хатах-чытальнях.

Да 5-й гадавіны савецкай школы на Беларусі. Гарадзкі Аддзел пачаў падрыхтоўку да правядзеньня 5-ай гадавіны істнаваньня на Беларусі савецкай школы.

Утворана камісія па правядзеньню гадавіны ў Менску.

Праца наладзілася.

(М. Парычы, Бабруйскага пав).

Нарэшце праца ў Хатцы беларускай культуры і мастацтва пачала сяк-так наладжвацца. Гэтаму памагло тое, што мясцовая ўлада зьвярнула крыху ўвагі на яе і цяпер падтрымлівае яе, чым можа. Раней мы ня мелі ні памяшканьня, ні мэблі, ні сродкаў—нічога. Цяпер маем добры будынак, маем мэблі крыху.

У сябры хаткі цалком увайшоў саюз савецкіх супрацоўнікаў, для якіх арганізаваны гурток па вывучэньню беларускае мовы. Такая-ж самая праца вядзецца сярод саюзу працаўнікоў асьветы.

Ізноў пайшлі рэпэтыцыі, сьпеўкі і г. д.; наагул, праца наладзілася і ідзе досыць добра. **Ул. К-іч.**

Вёска перараждаецца.

(В. Жораўка, Дукорскай вол.).

Вёска Жораўка была, гады чатыры таму назад, самаю цёмнаю ў сваёй воласьці. Цяпер Жораўка зусім пераменілася, і на яе пазіраюць другія вёскі з вялікай увагай. Гэта вёска шмат зрабіла ў справе культурна-асьветнай, дзякуючы невялікаму гуртку больш сьвядомых сялян, якія ўсе сілы кладуць на культурную працу вёскі. Гэты гурток сялян ува ўсім памагае культурным работнікам. За мінулы год яны арганізавалі хату-чытальню, выпісываюць туды газэты, чытаюць і тлумачаць іх няпісьменным сялянам. Яны арганізоўваюць і прыцягваюць да працы другіх. За гэту зіму было пастаўлена з паўдзесятка спэктакляў. Цяпер яны стараюцца дастаць больш літэратуры ў чытальню. **Паваротны.**

Каапэратыў ідзе ўгару.

(Астрашыкі Гарадок).

З кожным днём наш каапэратыў заваёвывае ўсё большую сымпатыю вяскоўцаў. Калі нядаўна пайшчыкаў было ня больш 25 чалавек, з якіх і 10 прац. ня было сялян, дык цяпер ужо наш каапэратыў мае іх больш 100 чалавек, з якіх каля 80 прац. сялян.

Гандаль таксама па параўнаньню з леташнім годам пайшоў куды байчэй. Ужо зараз чыстага прыбытку налічваецца больш 1.000 пудоў хлеба. А летась і паловы гэтага ня было.

Тавараў у каапэратыве многа. Каапэратыў ужо ня можа зьмяшчацца ў аднэй краме, і гэтымі днямі адчыняе сваё аддзяленьне ў мястэчку Гарадку.

Апошнімі часамі пры каапэратыве заложана канторскае бюро. Мэта бюро—даваць розную юрыдычную дапамогу і працу сялянам, пісаць заявы, складаць дзелавыя паперы і іншае.

Пастаноўлена, каб 10 прац. прыбытку ад бюро ішло на месцовыя культурна-асьветныя патрэбы.

А. М.

Рэдактар-Выдавец **М. Шыла.**

Друкарня **Левін і Сын**, Вільня, Нямецкая 22.